

Степан Бабій

**Слова,
що необхідні,
як патрони**

Рівне – 2014

Ця книжка писалася
(с. Голибіси на Тернопільщині)
і видавалася в польових умовах.

Розділ І.

СЕРЦЕ ЗБИТЕ

ЧОРНО-ЧЕРВОНЕ

Люди гроші складають для себе на чорний день
(Чорний день оперезаний чорним крепом),
Чорний день, що до кожного чорно прийде,
Коли скінчаться чорні мороки-потреби.

І запахне чорнозем, і на груди впаде,
Чорно чорними хмарами вкриється небо.

Чорний рік в Україну напасник веде
І полотнами чорно-червоними стеле,
Чорна шахта чорніє по-чорному для людей,
Чорний крук кружеля над донецьким степом.

І чорніють в полях непоховані трупи,
Чорний день. І в містах чорні згарища, труни.

В небо чорно-червоний підноситься дим
І чорніє душа переповнена жахом,
І над тілом розтерзаним молодим
Мати руки заламує – все іде прахом.

* * *

Налетіли круки... На розбій – ватаги,
Лопотять на вітрі чужинецькі стяги.

Славно в Україні: всюди – «Слава», «Слава»
І тріщить, як бочка, німічна держава.

Як ви, президенти наші недолугі,
Дожились: ховають трупів лісосмуги.

Налетіли круки. На розбій – ватаги,
Лопотять на вітрі чужинецькі стяги.

Вороння донбаське на майдани гадить,
З чорних сміттєзвалищ піднеслась ця зрада.

Скільки ще на землю кров проллється чиста?..
Має ж спалахнути ненависть вогниста,

Щоби спопелити зради чорні крила?..
Щоб і Матір Божа землю цю покрила.

09.05.2014

* * *

*Нам тільки плакати, плакати, плакати
І хліб насущний замістити
Кривавим потом і сльозами...
Т. Шевченко*

Оплакуємо стільки літ
Поразки наші і руїни,
Сумним пісням вже збився лік,
Як і повстанням, Україно.

Щораз найкращі з поколінь
За тебе гинули – за волю,
Ті ж, хто не зводився з колін,
Покірно горбились в неволі.

Та визрівав нескори дух
Із кожним новим поколінням,
І чи останнє на роду
Небесній сотні поклоніння?

«ДАРИ ВОЛХВІВ»

Дари волхвів принесені попами
У Крим з Росії вкупі з ГеРеУ,¹
З хрестом, іконами, під корогами
Розпочинали братовбивчу гру.

Такі «дари». Дивіться, православні,
На жертви, катування, на біду...
І братію московську далі славте
В своїх церквах... Чекаймо й на орду.

¹ Головне розвідувальне управління

* * *

На вислів: «зшивати Україну»
Крають землю Донбасу, кров'ю братньою мічену,
Розтинають кордоном – лісосмугою, річкою.
... Доведеться й зшивати кулеметною стрічкою.

ВОЛОДИМИРОВІ РИБАКУ, ДЕПУТАТОВІ ГОРЛІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Брате, друже під гордим прапором,
як під синьо-жовтим вітрилом –
ти піднісся над гребінь чорної
хвилі жорстокості...
Мучиниче України, ти впав у високому ряду Перших,
впав перед тисячами, що готові загинути за Батьківщину.

Загинув жахливою мученицькою смертю
як і мої земляки Андрей із Андрушою
у далекому 44-му від тортур ненависників,
катів мого і твого народу.
Російськомовний гарний і дужий
молодий українцю, що полетів за небесною сотнею
в наше рідне голубе небо.
Слава Тобі!

РУКОПОДАННЯ

Бій прапорів,
А під ними кров
(Шість кольорів),
Трупів одних, як дров.
Плач матерів...
А – сиріт, калік, удов...
Згарища і руїни,
Вигорена трава...
Руку ще раз Україні
Так подає Москва.

* * *

Хворий світ схибнувся – докази уперті:
Стільки скрізь нещастя, стільки стало смерті,
Маятник хитнувся в бік – де жертви... жертви...
Смерть приносить Каїн в нашу Україну,

На очах країна нищиться в руїну.
І коли на землю нам ступило лихо,
Хтось у крайній хаті хоче всидить тихо,
А чи в морі теплім хлюпатись в Одесі,
А чи світ за очі втекти в «Мерседесі»....
Отака планида бідного народу,
Як осталося мало козацького роду.
Тоді син не хоче рідний край підперти,
Матері бунтують – кажуть: пхають вмерти.
З кожним днем рахунки зраних і вбитих
Жаль до смерті ближніх здатні заступити.
Стільки опинилось доль у морі горя,
Винувата в тому лиш одна потвора.
І немає суду, і немає Бога,
І веде у прірву ця страшна дорога.

Ніч на 13.08.2014

* * *

Білі «Камази», білі камази...
І у яких з них кремлівська зараза?

Передаються путінські гранди
Для терористів і диверсантів? –

Вже коли їхня підірвана сила –
Лихо завозять в обгортці красивій.

Зброю з харчами, ті генератори,
Банді дарунки такі від диктатора.

Стрільна з Росії, що все позмітали,
Добру дорогу «Камазам» проклали.

І феесбешні в кабіні їх – «рожи»,
А вантажі не за Янека гроші?..

Білі камази, білі камази
Хоч завезуть в Україну заразу –

Стануть, як привиди білі, – «Камази»
Тільки в уяві, як банду відразим.

Ніч на 14.08.14

* * *

Каїне... Каїне, прозваний старшим братом,
Ще й самоназваний «великорос»,
Авеля звав «малоросом» і став йому катом,
Мучив понад триста років... І ось
Світ весь у розпачі, і захлинувсь від полемік:
Ниций, покараний Богом, плюгавий пігмей
Вивів армаду на древнє достойніше плем'я,
Проклятий будеш і жодна земля не прийме.

* * *

Вивіряю час – по Майдану
і душі – по відношенню
до Майдану – теж!
Після сина, що залишив
глибоку у серці рану –
Нині в ній вибухи
кривавих пожеж.

ЩО ДРАТУЄ...

Омелу із цвітом глоду –
Проти тиску, метнегоди,
Проти чвар і ран Донбасу,
Проти путіновосказу –
П'ю з повітрям чистим саду,
Залікову досаду.
Ще Березина з ярами
Заступає гіллям цвітом,
І трагедії, і драми
Виплоджені нашим світом...
Та приходять ніч заклята:
Ні спочити, ні доспати –
Переносишся відразу
До Майдану, до Донбасу...
І шугне метеоритом,
Як із «Граду», в серце збите –
Не стають громовідводом
Омела із цвітом глоду.

Розділ II.

БИТВА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

БИТВА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

*«Скажи, в якого где народа
Без жертви куплена свобода?»*

Добалакалися: «... ні одна крапля крові не пролита за незалежність». І ось – першою впала небесна сотня. Вона і Майдан мали стати апофеозом нашого Духу, святим віттарем із вратами у чистилище перед справжньою Незалежністю. Вся нечисть мала зійти у небуття... Але ворожої сили виявилось немало. І полилася кров рікою... Важко про це писати... Але які відбулися зміни! Вся молода Україна підхопила гасло: «Слава Україні!» – «Героям слава!» Повстанське гасло. Через нього і всіх українців названо бандерівцями. Чим і обезсмертили вороги ім'я Провідника. Як почувается той нещасний юристик, що намагався разом із підленьким судом забрати звання Героя із славетного героя України. Вона та її сини і дочки стерли ту чужорідну ганьбу і все поставили на місце.

Битва за незалежність триває ой як довго. Віки. І битов тих не перелічити. Від Кумейок – і до Крут. Від Павлюка, Гуні, Остриниці, славного Богдана, через гетьманів Виговського, Дорошенка, Мазепу – до гайдамаків, до січових стрільців, армії УНР, УГА, до УПА – великою кров'ю полита важка дорога до нашої незалежності... І ось знову битва. Битва за Донбас. І не тільки... Битва за Україну, битва за цивілізацію, отож – за Європу. Ми знову стаємо на пограниччі.

Так було і так буде. Наша земля – на пограниччі між цивілізованим світом, його демократіями – і азійським деспотизмом. Ще за Руси Карпати захистили Європу від монгольської навали. Південно-східні землі із козацькими заслонами були пограниччям для

Речі Посполитої перед татарськими набігами. Сьогоднішня Україна стає буферною зоною для Європи, пограниччям перед агресивною Росією. Доти так буде, поки Росія не стане демократичним утворенням, а краще – як розпадеться.

Донбас – чорна лійка, через яку у безвість тече сила, добробут, багатства і людські життя. Її чорні провалля поглинають українську потугу, що мала давати ріст, розвиток, нарощування досягнень для могутності держави. Щоб цього не було в Україні, думає російський чекіст, продовжувач злочинної діяльності кривавого диктатора, який виморуванням українців і заселенням на їх місця російської пролетарії, бідоти із Нечернозем'я заклав основи для сьогоdnішнього російського втручання. Тим захистом інтересів росіян в Україні стала анексія Криму, підбурювання донбаських сепаратистів. А все готувалося ще задовго до загарбування України: напхана сюди заздальгідь агентура, постійні асигнування п'ятої колони, проникнення за допомогою чужої для українців влади на високі державні посади російських спецслужбистів... А хто привів ту владу, чужу для українців?.. Тут велика заслуга недолугого Ющенка і його «противсіхів». Головна ж причина – бездіяльність попередників Януковича у питаннях впровадження у життя національної ідеї та захисту інформаційного простору.

ЗНАЙОМИЙ ПОЧЕРК

Влітку 1942 року сотні Крука і Хріна знищили колону німецьких карателів. 2 серпня 2014-го року львівська аеромобільна бригада десантників знищила колону сепаратистів (7 танків, 5 БТРів, 3 гради, понад 120 бойовиків.

І на просторі Луганським
Почерк знайомий повстанський –
Вибрати час перегону
Й знищити цілу колону.

Слава уразливій зброї,
Слава вам, наші герої!

Впише вас всіх неодмінно
В сяйво імен Україна.

Тож битва триває. Дав би Бог, щоб остання. А в перервах між битвами, поразками і новими битвами ішло накопичення Духу. Нескореного духу. Його несли сліпі кобзарі, «Історія Русів», Шевченко, Франко, Леся Українка, письменники відродження, на жаль розстріляного, Олесь, Маланюк, покручений Сосюра, рвійний Довженко, лицар слова Марко Боеслав і... шістдесятники (несть їм числа). Туди зачислено і мене грішного.

Ще хлопців тих, що падають в боях,
Що Україну захищати встали,
Ще не було, коли підводив я
У зріст слова пошерхлими вустами.
Слова пекучі, зболені, тверді
Виводив як з глибокого окопу,
Неначе навстріч вітрові – біді –
Поміж шереху ворогів, їх скопу...
І ось гримлять бої. І йдуть ряди –
Нескорені віршовані колони,
Що дух їх непокірний народив –
Слова, що необхідні, як патрони.

А на окупованій території Криму святкує підлий Колісниченко, і з ним ще один депутат, недолугий «герой» Дейч. В Донбасі також такий «герой»-літератор приміряє зірку до своїх бездарних творів... Скільки їх із комуністичного і середовища регіоналів злоякісних, хвороботворних збудників привели до тяжкого поразення тіла трудового Донбасу. А Донбас отримує щеплення від сепаратизму. Болуче щеплення. Згодом побачимо як буде йти виздоровлення.

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ З УКРАЇНОЮ

Рік 2014-й відзначився історичними подіями в Україні. Найголовніша – Майдан, що не тільки потряс усі її куточки, але й сколихнув цілий світ. Правий сектор збудоражив такий масштаб мислення і так перелякав совків, що у голові дегенерата із ядерною кнопкою породив маніакальну ідею свого порятунку – війну проти сусіда, якого його «соотечественники» називали «братнім народом». Отож ця подія стривожила цілу планету перед загрозою третьої світової... А що ж ми – із падінням злочинного режиму і майданівськими втратами?.. Та й під час втрати Криму і того всього донбасівського абсурду із мало не печерним мисленням більшості його населення; того образу заскоружлого своєю відсталістю, низькопробного життя із позицією наймита в олігархів; всього того, що і привело до безглуздої кривавої бойні із її руйнаціями, втратами, окопними і підвальними нелюдськими перебуваннями... Що ж ми?.. А набалакалися (особливо найдостойніші і всі такі мудрі!) по теле- і радіоканалах – як і що має бути. Поради, поради, поради... І ніякої від тих порад дієвості. Чинить спротив застигла адміністративна система, яку не в силі зрушити навіть розумні беручки (такі вперше) молоді керівники бідної держави.

Що ж ми?.. Тобто весь народ. Здавалося, що після Майдану, тієї Революції гідності, яку піднесла краща половина молоді і свідома частина населення, мали би мінятися, позбуватися усіх тих наростів: суцільної корупції, хабарництва, споживацтва, захланності і ненаситної зажерливості просунутих... І коли не стріпнувся, не отріпнувся від всього того народ – наступила покара. Наступає позиція Вищої Сили... Огляньмося: проти комуно-чекістського (які там переважали індивіди?) режиму народжує Гітлера, хоча й він створив не кращий режим противаги. Потім проти встояної комуністичної зарази, що могла погубити світ – Чорнобиль! Отямтеся. Ні. Порочні людські інстинкти роблять своє. Захланність і зажерливість руйнують мораль. Розростається суспільна ракова пухлина, проростає усі верхи, державну структуру, адміністративні, освітні, медичні, військові і цивільні установи... Чи із приходом Майдану могли ті світлі, чисті душі розхитати і розва-

лити ненаситного монстра, ту виродливу суспільну структуру? Не вистачало сили. І – нате! Посилає Вища Сила найбільше випробування: війну! Тут і розкриються всі невидимі, приховані злочинні пов'язання, та й загал – його душі, сумління, позиції, відданість, самопожертви, любов до Батьківщини... Все нараз і відкрилося. Війна пожере багато чого. І навіть тих олігархів, що вважали себе недоступними. Але з тих руїн, з тої крові, з того попелу підніметься, наче птах Фенікс, гордий народний дух, очищений живий організм. Жертви... Великі жертви, але без них не обходяться великі потрясіння і перемоги.

Тут можна зрозуміти тривоги матерів, сини яких підлягають під повістки. Але якби всі не захотіли б відпустити рідних, кривих у лиху годину до військових лав?.. Тут проступає вже інше розуміння. Йдеться про захист Вітчизни. І материнська позиція вже грає на руку напасника. З його приходом наступають інші втрати. Втрати національні, духовні, що визначають обличчя народу, його сутність. Це вже було. І Шевченко нічого не робив, тільки помилявся. І Франко не такий. А всі інші політичні і духовні лідери – вже не сини народу, а його вороги... Оце ті безмежні втрати. Ще Котляревський писав: «Де общее добро в упадку, Забудь отця, забудь і матку».

А Донбас розплачується – за свою безголовість, за нелюбов, за ворожість, зраду і продажництво. Тут, справді, безглузді жертви. За все – відплата.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР І НАША ТВОРЧІСТЬ

І втрата Криму, і заворушення на Донбасі є наслідком тривалої ворожої пропаганди як і з боку Росії так і депутатів регіоналів із комуністами у Верховній Раді. Так формований інформаційний простір в Україні постійно заповнювався різноманітними російськими впливами. Ефір нахабно заповнили російські та російськомовні в Україні телепередачі, російськомовна преса, книговидавнича продукція по всій Україні переважно російська... А що

ж нашого? Протягом двадцяти трьох років незалежності палець об палець не вдарено, щоби протиставити цій експансії належний опір. Бо хто його мав чинити з такими кадрами, якими кишіла так звана українська влада. Проросійський, промосковський елемент? Чи ті відверті вороги України на чільних посадах в молодій державі?.. «Нашисти», «нацисти», «фашисти»... І дійшли нарешті – бандерівці! Чи не про всіх українців. Так безпардонно і безкарно обзивати в українській державі справжніх патріотів?.. Наслідком такої політики і поставали обидва Майдани і, врешті, війна на Донбасі.

Оправданням всього того може бути брак національних кадрів і головне – відсутність національної ідеї. Через те – національної ідеології. Я сказав би – націоналістичної (якби в іншому середовищі). Але в кожній нормальній країні є культура (не кажу – міністерство культури), її чинники. Творці, виконавці, колективи... Які несуть в собі національний колорит, що природно протистояв би чужорідному засиллю. Але і тут над усім ворожа політика, що гнітила (гнобила!) творчий розвій. А все пояснювалося браком коштів. Тепер знаємо що тоді вони текли в офшори, закордонні банки, а сьогодні – від вчорашньої верхівки бандам сепаратистів, та й з нашого боку – все на війну. Як можна було б піднести культуру разом з добробутом народу за такі витрати. Які можна було б продукувати фільми! Наші, українські! Які були б можливості для пропаганди культурними здобутками. В цьому контексті хочеться згадати і про совість нації – наше письменство... Великий загін. Вплив на суспільство мав би бути чималим. Його відсутність теж оправдовується відсутністю коштів на видання. Але на позицію, на саму творчість великих коштів не треба. Лиш би папір і ручка, щоб виявити свою духовну присутність. Особисто підтвердити можу таку присутність. Вона є. Праця в літературі, творчість, яка мала би утверджувати національну ідею. Тими світлими краплями любові, щоб оросити ними притлумлені незлагодями, розчаровані масовою безпорадністю душі. Головне, що твори такі є і хтось їх мав би поширювати. Гадаю, це має робити не автор. Ще ж поки існують організаційні утворення, які для цього і обиралися.

Я вже не один раз розповідав («Літ. Україна» № 22 – 13 червня 2002, книжка «На хвилі, на часі» – 2005) як в Луганській області за

один день я привернув недружелюбно настроєних росіян до себе. За один день! А якби це було робити постійно (виїзди, виступи, розмови при зустрічах). Про це мала б думати влада. Якби вона була розумна.

ВОДОХРЕСНА ДОРОГА І ЗИМОВИЙ САНАТОРІЙ

Завтра – Водохреща і святкувати в самотині неохота: дружина в селі, біля недужої матері, у глухому північному закутку Тернопілля. Тож треба їхати. У світанковому Рівному все довкола по-осінньому чорне. Прихопив мороз і східний вітер обпалює обличчя. Автобус гуркотить по асфальтовій дорозі. А через якихось п'ятдесят кілометрів він, раптом, в'їздить у зиму. Завірюха. Так наступає на тривале потепління зима. Острах закрадається до серця – чи не залюзують колеса, здираючись на пагорби, і чи буде базар у водохресну неділю у містечку за такого снігу. Бо звідтіля до села за базарювальниками добирається вибоїстою доріжиною часто ремонтвана маршрутка. У містечку дізнався: базару нема, люди у церквах святять воду. Тож рішення: добиратися до села берегом.

Уявіть собі: широка, можна сказати, безмежна берегова улоговина поміж далекими синьотуманними лісовими кряжами. Улоговину кривулясто протинає річка Вілія і береги її, колись поруйновані меліораторами, поросли бозна чим: будяччя, хашчі жовтушника, що перетворив усе довкола у непролазні місця. Ями і вирви... І йде сюдою, засипаним снігом бездоріжжям, міський житель – письменник, лікар, заслужений працівник культури України. Йде, як дикун Дерсу Узала усурійською тайгою. Правда, той – у відповідній екіпіровці, а тут в легкій міській взувачці і вдяганні.

Колись, ще будучи студентом, зійшов пізнього вечора з автобуса і добирався теж сюдою до села на празник Михайла. Темнюча листопадова пора, холодний дощ. Після того написав:

Автобус пізній зупинився,
Кінчивсь асфальт і видний світ...
А той, попереду стелився
Серед торфовищ і боліт.

Довкола темна і ворожа
Пащеки ям відкрила ніч:
Ховалась в нетрях кладка кожна...
Та стежки пульс лунав мені!

Так наздогад у гущу ринув –
Далеко блимало село.
І вроджене, немов звірине,
Чуття крізь темряву вело.

Ішов навпомацки, ногами
Забуті впізнавав стежки,
До мене їживсь корчаками –
Тягнувся берег до руки.

У цій жахаючій облозі
Злились в осінній темніні:
І серце в радісній тривозі,
І рідний вогник вдалині.

Потім по цьому віршові писав редактор-комуніст: «Це що за вовкулака йде?»

Слава Богу, що вітер східний, а нехожена «тропа» до села веде на Захід, тож мете снігом у спину, а не в лице. А йти сюди зимою мені не первина. Подібне вже було:

Один серед снігів – настуджена округа,
Ніде ані душі і не шелесне птах,
Колючий вітер дме намерзлим лугом,
Та – річка ось живе в завмерлих берегах.
І вже ми вдвох: я йду, вона біжить шумливо...

Йду поволі. Зупиняюся. Озираюся: «Ніде ані душі...» І ось в білину врзаються, чорніють скибами борозни. То хтось відшмагував край берега під поле і краєм посадив тонесенькі берізки.

Колись, восени, я дивився на них і писав: «Берізки тендітні, як феї...» Зараз вони вже вісімнадцятилітні красуні. Сюди, над забі-леним світом, раптом долинув церковний дзвін. Сповідистив, що вже недалеко село і що починають святити воду. Можна було б завер-нути туди, може і дружину зустрів би. Та є одне «але»... Правлять у церкві прихильники московського патріархату. Мішанка ро-сійської мови із незрозумілими словами старослов'янської. «Об-ликошеца» – співає хор і не знає змісту цього слова, як і багатьох інших. Коли послухаєш весь той набір нерідних звуків, йдеш після «служення» подавленим, а не із належним духовним піднесенням. Через те занесена снігом стежка повернула в другий бік.

І ось із-за пагорба виглянув паствітник. Яке рідне і приємне місце, як і ця назва «паствітник». Старші люди ще кажуть «пасто-вень». Це – релікт. Залишений клаптик від вирубаного колись тут лісу. І оповитий він спогадами нашого із Лесею кохання.

Цей паствітник. Ліщини темні хащі,
Дух пралісовий в паствітні осів,
Де наші дні і вечори найкращі...

А цей лапатий куточок захисту від сторонніх очей – спадок предків дружини, і за паствітником хата материна із великим садом. До паствітника доріжина пролягає біля цвинтаря, де поховані наші рідні. А найрідніший – син. Наш Олесь. Мужній красень, борець... Через те і вбили у Харкові за патріотичну діяльність кримінальні промосковські «допи і гепи».

... сину, так ведеться
Іздавен у нашому роду,
Як душа покірливо не гнеться –
Б'ють у непокору молоду.

Після короткої зупинки і молитви біля пам'ятника синові, во-дохресна дорога, довга і втомлива, завершувалася. Недалечко вже наша сільська хата. А ще ми кажемо – дача. Весною, влітку, осінню тут наше дозвілля, робота на городі і в саду. А це випало зимою добиратися сюди.

За день та ніч стільки насипало снігу, що вранці довелося першим ділом взятися за лопату і прокласти стежки до хлівів, дровітні. А ще довга стоп'ятдесятиметрова доріжина до криниці, де пролягла сільська дорога...

Коли був прокинутий сніг і серед біліючого настилу повилися двором і доріжиною романтичні стежини, з бадьорістю і піднесеним духом прийшла думка: та це ж – зимовий санаторій.

Уразливому від тривалої творчості серцю, а ще із неодноразовим нервовим виснаженням, така непроникна сільська тиша – відрода і відпочинок. А ті довгі нічні безсоння у міській квартирі теж вкорочує тут їх освіжаючий холод морозного подиху не лише на дворі, а й у закленій веранді. Не зайве сказати що і довгі черги скляних банок та бутлів у льоху, наповнених дарами природи і нашої праці, теж настоюються для здоров'я. А в додачу ще й пакети зі сушеним цвітом глоду, плодами шипшини... а солодкий настояний на цукрові терен... а торби смачного пряженого гарбузового насіння і невиводні тут у корзинах волоські горіхи... а ще мед із місцевих пасік, назбираний із взятку твоєї малої батьківщини... І лікареві це все відоме: як і коли покращувати тими наборами своє здоров'я...

Чом не ідилія?.. Живи і радуйся. Щоранковий теренкур романтичною, наче біломармуровою, стежкою до криниці. Морозне, холодне і чисте, як і полярне, повітря. І не жалієш у прохолодній сільській хаті за теплою міською квартирою. Але міцнішає мороз і всі думки поглинає Майдан. Євромайдан... А перша кров молоді і студентів вивищує їх до Героїв Крут. Коли безсилі партії та організації, пригноблений бандитами народ – повстала вільна, беззахисна молодь. Через те і побита, жорстоко побита звірами у шоломах. І тут вже не витримав народ! Повстав.

А коли вдруге, втретє знову пролилася кров, і смерть закрила очі кращим синам за майбутнє твоє, Україно, кати самі винесли собі присуд.

А БЕРКУТАМ

Кати – онуки, послід від еНКаВеДе,
Бандити, бевзі з Криму і Донбасу,
Московії, комунії заразо,
Чому до Києва дорога вас веде? –

У цей благословенний Богом світ
У слові Первозванного Андрія...
Щоб знов душити споконвічну мрію,
Знов катувати український цвіт?

Вбивати нашу силу і красу
І нищити, як ваші предки, знову
Наш гордий дух і вічну нашу мову
І смерті знов заносити косу:

Вербицький... Впали Сенік (де Булатов?),
Вірменин, українець, білорус...
Виблискує шолом над кожним катом
(Віднині кожен в злочині погруз).

Возносить руки в небеса Оранта,
Старий Дніпро сурмить, закутий в лід,
Гуде Майдан і геть дрібніє «Анти...»,
Встає народ, ваш крушить моноліт.

25.01.2014

І – приголомшлива звістка: снайпер, що стріляв у вірменина, білоруса, українця – вихідець із сусіднього села, Кордишева... А хто ж він такий? Онук діда-сексота, першого комуніста у стероризованому селі, малограмотного голови бідного колгоспу, та ще й одноразового депутата десь у 50-их роках. Ось звідкіля це насіння. Тут середовище і досі малоосвічене, у більшості прихильники московського патріархату. Кажуть, він військовий із президентського полку... Через це і в тиші зимового санаторію знову серце не має спокою. І повела згадка до колишньої розмови зі старою жінкою про події і життя тоді, коли ще діяли тут повстанці та йшла шалена гонитва за ними гарнізонами НКВД. Невідомо достеменно які «подвиги», доноси чинив названий дід, що «доріс» навіть аж у Київ до депутата, але знаємо про його «соратника», малограмотного голову у зігнаному в «колгосз» сусідньому селі. Дійти до посади голови, прокласти до неї дорогу збирачеві позики з бідового населення, дозволив і «возвеличив» випадковий «подвиг». Ходив, як казали люди, з «люшнею» – довгим старим крісом. Пострілом з нього, переляканий в хаті вдови, вбив через вікно «Гарасима», який серед білого дня ішов стежкою біля хати. «Гарасим», таке псевдо повстанця, що керував боївкою. Діяв відкрито по всьому терені. Був безстрашний і вигадливий, через що став легендою краю. Він міг з'являтися у формі советского майора у Кременці, під'їздити із гарнізонцями у «студебекері» і залишати записку зі своїм псевдо, щоб знали, кого підвозили. То розмовляв по телефону, якого тільки-но вставили районні начальники, щоб отримувати інформації від сільради, із начальником районного МГБ: «Слухай, Шунін, я оце з моїми хлопцями відрізаю телефон навіть із дронтами». Той просив: «Гарасим» не делай этого, не отрезай. Я тебя прошу». Зв'язок зникав на багато часу, бо знову робітникам пошти треба було виїздити із гарнізоном лагодити лінію.

Того збирача позики намітили ліквідувати в одному селі повстанці за «Гарасима». Ледве вирятувався. Тоді вдова переодягла у свою спідницю, нап'ялила хустку і, нібито йшли із сапами в поле, вивела його за село. Сміялися потім із нього. Але жінці віддячив. Дописали їй у районі роки, щоб не давали «норми» буряків. Так і живе досі жінка, якій вже, кажуть, сто років.

Наближалась пора прощатися із цим куточком тиші і чистого повітря та повертатися на загазовані вулиці міста, у вир подій, що не дають спокою і тут. Колись так і писав:

Моє життя – між містом і селом,
Між містом і селом – моя орбіта.

РАДІСТЬ... РОЗПАЧ... ТРИВОГА

В ніч на 25 серпня 1991 року (досьогодні вже пройшло 23 роки) на хвилі радості, захоплення і часом, і подіями – бо ж Незалежність! – я писав Молитву, звертався до Бога:

... кланяюсь тобі, Боже,
Що зглянувся на люд український
І вивів його на дорогу свободи.
Із великою вдячністю, із побожністю
Дивлюся в небо Твоє і шепочу:
Слава Тобі за довгожданну, вистраждану
Волю України.

Так закінчувався вірш.

Йшли роки. Тривога і розчарування, іноді розпач, нервування до болю у серці заставляли відповідати словом. Так і вийшли збірки «Україна під Сатаною» і «Такий день».

Україна моєї великої дорогої ідеї
перетворилася в Україну мого великого болю.
За неї губили життя мої предки,
син дорогу проклав на її невмолимий хрест.
Україна моя, якій віддано все,
нині – виявилось – не моя.

1998 р.

Через цілий ряд сумних років настає, раптом піднесення – Майдан. Молодий український президент, якому навіть були присвячені рядки сподівань. Але у вірші «Полиновий хліб президента» (2005 р.) було пророковано його крах. Остання строфа:

Хліб гірким вже став всеукраїнський,
Колосок де виріс у Колос...
І понад палацом Маріїнським
Виростає приви́дом Форос.

А попереднім віршем «Україно моя...» потім відкривалася книжка «Спротив» і рядок «Син дорого проклав на її невмолимий хрест» став жахливо пророчим – у Харкові загинув син Олесь (він керував там УНА-УНСО і курував південно-східні організації). До особистого болю приєдналося суспільне розчарування і особливо від «проти всіх», що відкрили брами і шлюзи для приходу до влади банди. Наступили роки розпачу і мороку, роки останньої донецької експансії.

Але, нарешті, Євромайдан! Тільки вже не було тієї колишньої радості. Була тривога. А потім страшний біль! І навіть перемога, її вогниста барва не стала великою радістю для душі, бо чорні стрічки смерті звисали з її знамен. І накриті національними прапорами тіла молодих повстанців – викликали оніміння. «Перед жахом трагедії, незмірністю горя слова безпорадні» так приходили на пам'ять слова друзів письменників із «Дзвону» на загибель сина.

А тепер – повстанці... Мое життя проходило і досі проходить у їх зачарованому колі: і цих слів, і цих молодих смертей. На очах підлітка і юнака гинули старші брати, їх бойові друзі, українські повстанці – борці проти трьох ворожих сил: німецьких, польських, советських окупантів.

В моїх очах стоять загиблі юнаки, молоді хлопці: Анатолій Мельник із Олександрії, що біля Рівного, загинув десь в горах Афганістану; п'ятеро бійців-добровольців із харківського УНСО, що билися в боях проти Росії на землі Ічкерії. І серед них росіянин Олег Челнов. А потім загинув від рук харківських бандитів і Олесь... Отака кривава дорога до вулиць Інститутської і Грушевського.

З глибокою тривоною, тамуючи гіпертонічні кризи, думаю – скільки ще треба втрат, гарячої молоді крові у ту лампаду, щоб вона не гасла, а засяяла навки перед образом незалежної, самостійної, соборної України?

ПАМ'ЯТІ САШІ БІЛОГО...

Він боровся за незалежну Україну, а вона, незалежна, його вбила.

Він один із тих, що загострили ситуацію на Майдані і повалили режим бандита-зека, а ті, що захищали режим і перелицювалися, холоднокровно по наказу вбили його, героя Чечні, що більшу половину життя віддав боротьбі з Росією.

Ще на полях боїв у Грузії одним своїм псевдо «Білий» і своєю присутністю наводив страх на російських контрактників.

Загинув від куль спецназу в рідному краї і в які дні – коли чобіт російського ворога розтоптав українську землю.

Це що, звіт Росії за виконану роботу, знешкодження бойовика?

Загинув побратим мого сина Олеся по УНА-УНСО, що теж сім років тому впав від рук харківських бандитів.

Коли так на рідній землі гинуть патріоти, то з ким залишається Україна – із перевертнями і вбивцями? А носити зброю він мав право, яке заслужив у боях з ворогами, з вічними ворогами і України.

Він її не ховав, як бандит. Чи арсенали її дозволено мати лише депутатським достойникам?

Не впав у боях із відкритим ворогом, загинув від куль підступних убивць.

Вічна Пам'ять.

Героям Слава!

МАЛОТАЛАНОВИТІ НЕГІДНИКИ І ПРИСТОСУВАНЦІ

*(Продовження попередньої статті «Талановиті н. і пр.»,
що видрукувано у книжці «Терпкий смак дичок»)*

У світлі того, що відбувається в Україні після путінської агресії, стає зрозумілим звідкіля ростуть сепаратизм, втеча від військоматів на Поліссі (рівенському), силовані призови резервістів, чи бунти у збірних пунктах (дніпропетровський), втечі з армії... А ще не тільки приховані симпатії до розкольників, але й демагогічні вихиляси багатьох («наші люди», «опоненти», а не вороги чи фашисти, «братній народ», «слов'яни»). Все це – наслідок того, що національна ідея завжди лякала жупелом націоналізму, навіть за останні понад двадцять років незалежності всі ті президенти, уряди не послуговувалися нею, такою необхідною для побудови держави. А ця ерзацкультура, розгнuzдана попса, чужий інформаційний простір та і так звана «література» здеморалізували велику частину населення, виховали егоїстичного, споживацьки-збайдужілого українця.

Попередню статтю «Талановиті негідники і пристосуванці» я заадресував до імен відомих, кинув погляд на «видатних» пристосуванців. А після відмічених вище показових подій, спадає на думку, що і дрібніші «писателі» внесли свою лепту (і немало) так званою творчістю у формування совка, неприхильника національної справи... Отак по отруйній краплі неправди і назбирався дурман для великого прошарку бездержавного народу.

«Творці» ховають, «забувають» свідомо в біографіях свої твори служіння для сатани. Ховаються у плащики невинних, навіть таких собі патріотиків, а найбільш агресивні – у тоги «суперпатріотів», пролазять навіть в ідейні наставники, у навчителі патріотизму. А тебе, автора книжок, в яких домінує тема України, людину із потужним творчим потенціалом замовчують, зводять до рівня «як всі». Коли мавби зі своєю позицією і творами бути на передовій, ти відсунутий і мусиш перебиватися з картоплі на капусту (та ще й з березовим соком!) у сільській глибинці.

Чому все так вималювалося? А все через отих, що «під червоними, як дашками, грілися під партквитками». І не тільки. Утворилася своєрідна кліка. Це вони не раз обплывували у своїх газетках, чи влаштовували вибори з так званим рейтинговим голосуванням, а трійка лічильної комісії відбирає твоїх чотири голоси, щоб на один голос було менше від їх кандидатури. А через певний час – так звана «недовіра». А все для того щоби протягти на прилітературну посаду, що саме намічалася, спадкоємицю.

Це одне. А найголовніше – конфлікт наших світоглядів. Мене, як вихідця з повстанської родини, тернопільський КГБ видалив при розподілі після вузу із області як провідного серед молодих літераторів. В комуністичному середовищі на Рівненщині велося як і всім. Але й тут я першим (не враховуючи старого байкаря П. Красюка) і видався, і саме головне – поступив у Спілку письменників. З одного боку появились прихильники, друзі, з другого – місцеві заздрісники з літературних амбіційних невдах (потім вони дадуть про себе знати, протиснувшись до Спілки).

Коли ж за горбачовської перебудови, а особливо за незалежності нашої, випало відкритися зі всією відвертістю, раптом відчув, що збоку і місцевих патріотів з'явилися ознаки неприязні. Мої статті, що заповняли обласні та міські газети, багато які відкривали повстанську справу, не всіма сприйнялися належно. Особливо це відкрилося, коли вийшли книжки «Волинські дзвони» і «Луни повстанського краю». Перша отримала відгук у Луцьку, друга – у Тернополі. Рівне промовчало. Два роки тому вийшов мій «Бурелом». Книжка художньої прози, де головна лінія – про УПА. Схвально прийнята на вищому рівні. Перед тим видрукувана у часописі «Дзвін». І знову у нашому королівстві – мовчанка. Виявляється, з комуністичного середовища я, прихильник повстанського руху, попав у мельниківсько-бульбівське середовище, яке плавно перейшло з комуністичного. І вчорашні комуністи, що писали про повстанців, як про бандитів, перелицювалися в патріотів, але свої позиції не змінили, тепер вони з мельниківсько-бульбівського боку б'ють по тих же бандерівцях. Бачите, як ловко. Тягнуть з діаспори струпішілі давні партійні незлагоди у нашу новітню історію, де їм не має бути мцця.

Через ці розходження і досі наша українська біда: неоднотайність і неприязнь. А мала би бути однотайність для національного відродження. І автор з активною позицією мав би бути почутим, а не знаходитися і досі у затінні.

ДЛЯ КОГО?..

Ще не згас Майдан... Уряд зробив два кроки, а вже на нього наскоки. На порозі – війна і тут же втечі від військкоматів...

Для кого хлопці віддали життя?..
Скажи прокляте вироджене плем'я? –
Щоб в різні боки знову кожен тяг? –
Та споконвічна з прадідів проблема.

Життя мільйони клали на вівтар,
Чорніло-червоніло кров'ю море...
А він живучий досі яничар,
Вповза з чужого поля нам на горе.

Ще скільки має кликати Кобзар
З небес до боротьби, до непокори?
І я віддав всі сили, Божий дар
Для кого?

РЕЗОНАНС ВІД «БУРЕЛОМУ»

І знову цвинтар. Проводи. І знову повниться він людьми. І – найдорожчими, що приїздять іздалеку. Серед них, раптом, вирінає сива голова Бориса Волянюка. Минулого року на проводах його не було через хвороби, що почали обсідати 84-річного чоловіка. А оце показався. Йдемо назустріч один одному, вітаємося, чо-

ломкаємося... Чим дорогий Борис? Бо залишився він один зі своїх ровесників і може повідати те, про що вже ніхто не скаже. По його зрадлій посмішці було видно, що має щось повідати. І перші слова – про Кіндрата. Хтось вже йому розповів про знайдене місце на цвинтарі і про книжку «Бурелом». Через те з радістю від зустрічі засвідчив: –Я знав Кіндрата. Зустрічався не раз. Навіть ночував на вишках у нас.

Так свіжо розпочалася розповідь про повстанця, нібито його вбито вчора, а не 64 роки тому... Бо і приводом для такої події і розмови стало знайдене місце через тих 64 роки, і свіжа могила тільки-но обведена на тому місці автором книжки, де основним персонажем проходить Кіндрат.

Ще до книжки була стаття «Тернопільська рівненчанка», де він згадувався (20 років тому), бо стаття була про його племінницю. За декілька років до «Бурелому» написався вірш «Повстанські листівки». Їх повстанець друкував на машинці.

Отож розмова була зацікавлена і довга... Люди, проходячи мимо, спостерігали як не могли відірватися один від одного співрозмовники і тільки на хвилю поверталися до знайомих, щоби привітатися. Та й розмову підігрівав час, у який кати в Донбасі катували українських патріотів, подібно, як і Кіндратових побратимів – їх жорстокі діди.

Мій співрозмовник – колишній член компартії, директор школи, навіть той, що не дозволив поховати батька зі священником... але 12-тирічним парубійком контактував із повстанцями, навіть подавав письмові інформації для підрайонного керівника.

– Одного вечора хтось постукав у вікно. Виходжу – стоїть Кіндрат. До цього довго його не було. Казав, що був аж на Поліссі. Проситься десь переночувати. Сказав йому, що на вишках у клуні є місце. Потім виносив йому туди їсти.

Чому Кіндрат вільно ішов на цю зустріч?.. І не тільки тому, що напевно знав про повстанського інформатора (кого заарештовано, кого вивезено на Сибір, чи є в селі гарнізон тощо), але й заручений був із дівчиною з їх родини.

– А пізніше Кіндрат каже: «Заведи мене до Дмитра Авренькієвого». Я зам'явся, бо Дмитро був боязливим і від повстанського руху сторонився. А Кіндрат каже: «Я його колись врятував. Його були б розстріляли. Ще за німців» – Потім той Дмитро і ще з двома братами, Лукашем і Зіньком, заберуть його із окописька. Я бачив, як він сидів під плотом біля НКВД... І бачив те місце, де його прикопали. Ми через окописько йшли із школи до кладки через річку. Я і розказав Лукашеві і Зінькові про те... А тепер покажи де могила.

Я взяв земляка, односельця під руку і повів поміж горбиками давніх могил. Місце, де закопали повстанця брати, не вирізнялося раніше від суцільно вкритої дерном землі, і лише декілька кущів нарцисів, посаджених бо-зна коли і ким для пам'яті, передавали роками приховану таємницю і лише тиждень тому місце стало могилкою із хрестом. Синьо-жовта стрічка на ньому і такого ж кольору квіти вирвали із забуття сина України, і лежить він недалечко від батьків, що теж були скошені із кулемета енкаведистами. Потім ті вандали не один раз валили хреста над їх могилою. Цього ж невеликого хреста, є надія, ніхто вже валити не буде.

І ще одна деталь. Коли розмовляли з Борисом, підійшов до нього, колишнього директора, його учень, червонолиций, із сусіднього села. З постави і вигляду – невисокого рангу місцевий начальник. Я саме розповідав про знайдене фото легендарного повстанця Гарасима з бійцями, яке я використав для обкладинки. І тут цей червонолиций вставив своє: «Це бандит. Він хотів вбити, казала мати, мого дядька, що не хотів давати телиці на харчування бандерівцям. А його брат, що допомагав їм, готовив ті харчі. В ті роки, коли люди бідували, їв ковбасу і мачав у рідкий гарячий смалець».

– Видно суха була, – посміхнувся Борис. І завершив – Хтось життя віддавав, а комусь було жаль телицю віддати.

ДУМКИ З ПРИВОДУ

«Інтелектуальний бунт». Я його ще вважав протестною літературою. І тепер в його світлі дивлюся на свою творчість.

«Шуба из барского плеча». В нас – і членоподібна великозатратна будова у Пересопниці, і понадмільйонна премія 2014 року – все це надмірності, що мають підкреслювати «турботу» про стан національних цінностей. В той же час – абсолютне зневажливе ставлення до справжніх цінностей – мови, культури, національних традицій, історії, мистецтва тощо.

Шипшина красується двічі – недовго, коли цвіте і довго-довго, коли жаріє плодами. Так і ми: юність проминає швидко, а зрілість – ще й коли досконала – на довгі роки.

Гроші – як і гриби... Скільки б не збиралося – азарт не спадає.

Вірші, що не чіпають душі, хтось також називає поезією. Є ще ерзац-поезія, так звана січка – багато збираного, але немає живої нитки, що проходить через всю тканину твору.

Як в компартії – Суслов, так в українському сучукрліті сірий кардинал-Слабошпицький.

П'ятдесят років горіння.

Діячі, що за двадцятиліття Незалежності скомпрометували її і, жируючи в ній, дали промосковським силам нагоду виступати проти неї.

Священниче-чиновний конклав... При советах такі правила в обкомах, чи, навіть у цека, закликаючи до комуністичного раю. А ці, сьогодні, використовуючи ситуацію, роблять кар'єру у православії, закликають, опасисті, знову до раю.

Дивлячись на кращі зразки російської культури, захоплюючись шедеврами відомих авторів (знаючи їх закорінення), ми, зранені протягом віків нападами ворогів наших, обезкровлювані тяжкими втратами, усвідомлюючи чужі переваги і наші недовершеності через ті втрати за всі часи несаможитності, але піднесені духом нескореності і впертої багатовікової боротьби кращих синів України, вірячи у великий талант народу, що своїми самородками так часто зблискував у столицях сусідів-завойовників, залишаємося гордими своїм походженням і сповнені безмежної віри у майбутні звершення цього народу.

ПРО ІЄРАРХІЮ

Дозрівають полуниці... На кущику – перша, потім, пізніше – друга, далі, ще пізніше – третя...

А гриби... Перший головатий, другий менший, третій дрібніший... Так у природі. Своєрідна ієрархія. Не порівняти третього з

першим. В нас же інакше. Якась вискочка третьої, четвертої величини пнеться рівнятися з величиною першою. А ще при підтримці приятельській, при захвалюванні, можуть підносити її, як першу.

ЩОДО ТВОРЧОСТІ

Справжня письменницька творчість, це як молотьба. Письменник, особливо поет, продукує те, що дарується Богом, дуже часто – в напруженій роботі душі і серця, безконтрольне. І тільки досвід відсіває несуттєве, вторинне, залишаючи чисте зерно, що засівалося на духовному полі Творцем. Тут бажано, щоб з'являлися, прилучилися сюди робітники, які б допомагали творчій роботі, натхненню відсівати чисте зерно від вторинного, несуттєвого. Для цього існують редактори, літературознавці і так звані критики. Мене, на жаль, на життєвому і жнивному полі цими майстрами у більшій мірі було обділено. Більшість моїх книжок – в авторському редагуванні.

ПРО КОГО ЦЕ?

Творчі паралелі, або відлуння долі

(У всьому)

«Хоч до... численних моїх творів мав я в житті все іншу вірність різної вдачі і краси, проте в моєму житті три жінки відіграли рішачу роль».

«В поезії він – співець кохання, жрець любові». (А. Крушельницький).

Ця тема присутня в усіх збірках митця і поряд із національно-патріотичною займає домінуюче місце. (Евеліна Балла)

«Патріотична тема з елементами історіософії... патріотична тема була органічною й дуже особистою темою... патріотизм невимушений... поезія виявилася пристрасною, непокороною, насиченою гнівними інвективами на ворогів.

Один із найплідніших поетів, який завжди відстоював національні інтереси, формував у читачів національну свідомість. А ще найкращі взірці української пейзажної лірики. Влучними засобами й різними за ритмом і тональністю творами автор віртуозно передає багату палітру почуттів».

(Тетяна Назаренко)

«... тільки біля неї я міг написати розмірне велике число творів серед такого неприхильного до мене середовища, яке творять українці для кожної творчої одиниці».

(В. П.) і (С. Б.)

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ЯНУКОВИЧУ

Звертаюся вдруге. Вперше звертався як до прем'єр-міністра і зміст листа був умотивований (гострий), на жаль, передбачливий. Тоді він був адресований у виборчий штаб. Але тепер, коли через нікчемну позицію слабовільного Ющенка, ти став президентом великої держави з її багатющою історією (якої ти не знаєш і не хочеш знати), з її битвами і трагедіями, з її могутнім культурно-творчим потенціалом, з її неповторною мовою і пісенним багатством, чудовими землями із їх природою...

Цей, другий, лист починався як до Президента-євроінтегратора, через те хотілося звернутися з деякими порадами: Що необхідно виробити в собі, щоб стати Президентом-патріотом, людиною, яка б перейнялася любов'ю до всього українського?

– вбрати благодатний український дух і стати українцем як Олена Теліга, поляки Роман Бжеський, В'ячеслав Липинський, митрополит Шептицький, іудей Ріко Ярій, знаменитий Василь Вишиваний (Габсбург). Цей ряд безкінечний...

– усунути пародієподібну, недорікувату постать, що називається Азаровим.

– відправити назад у Донбас недолугих спільників, хай піднімають його із навколівугільних трущоб.

Якщо нема страху перед історією, що заплямує не тільки маловартістним непатріотом, але й представником криміналітету, тоді нехай і далі продовжується така показушна діяльність. А те, що партія регіонів зайняла позицію разом із проклятими комуністами щодо українсько-польської ворожнечі на Волині у 1943-му році, характеризується одним словом: Ганьба!

А тепер дещо із попереднього листа, який був писаний у 2004 році:

Прем'єр-міністру України В. Ф. Януковичу

«Хочемо звернутися до Вас, як до людини (кажуть, дуже набожної), щоб Ви не робили великої помилки у своєму ще молодому житті. Гадаємо, що на помилковий шлях Вас підбили не зовсім розумні чи лукаві люди.

Президент – це символ держави, як і Герб, Прапор, Гімн... Ваше походження, менталітет, минуле, культурно-освітній рівень, впадання у низькопоклонство перед Москвою із заявами, які ви, як громадянин України, не маєте права робити, не дає вам права і думати про посаду Президента.

Усунення вашими спільниками, на угоду Путіну, генерала Марчука, до якого вам ще треба дорости, і відхилення від євроатлантичного курсу із ривком у бік вічно кривавої Москви, не дає вам права бути Президентом України. В разі невідмови – ви отримаєте вже не опозицію, а ваших політичних ворогів, зрідні українським повстанцям, які поставлять за мету усунення із посади такого президента».

Ті побоювання через роки справдилися: президент зросійщеного регіону і продовжувач московської політики щодо України.

Писав Єсенін: «И зверье, как братьев наших меньших
Никогда не бил по голове».

А зверье у шоломах било по головах дітей, цвіт народу. Вживати вислів «перевищити повноваження» до ситуації, коли була проявлена ворожа звірина лють, каже про розуміння, його рівень. Таке розуміння Христового вчення, моралі?.. Але, виявляється,

того для тебе, кате, було замало. Стільки смертей від куль снайперів, убивць беззбройного молодого цвіту, лягає на тебе непрощеним злочиним, який підлягає військовому трибуналу чи присуду революціонерів-месників.

ЛЕГЕНДА І ПЕРЕРОДЖЕННЯ

Історія одного двору... Рідко так буває – дві садиби і один двір. У кожного клуня, хліви і все це послуговується одним двором. Мирилися, бо коріння в них одне. Колись в батька одружувалися два сини, то щоб розділити сім'ї, він і побудував другу хату – стіна в стіну. В обох хатах росли діти і браталися вже не рідними, а двоюрідними, а ще далі йшли троєрідні, що вже й не дуже родичалися, були просто як добрі сусіди. Так би і жили. Але вдарила війна і все почалося з неї. Не спочатку, пізніше, бо спочатку два двоюрідні брати стали водно: один вже був станичним від ОУН-УПА, а другий, хоч і безпартійний, та був глибоко відданий повстанській справі.

Станичний загинув од куль енкаведистів, а його двоюрідний брат отримав 25 літ каторги... Прошли роки. Один повернувся із тюрми через 10 років, а над другим могила поросла травною. Багато сімей із села було вивезено на Сибір, а ці дві сім'ї чомусь не зачепили. Розгадка прийде пізніше... А найцікавіше розпочалося з того, що два вже троєрідні брати, зі споріднених хат на одному дворі і з подібною долею, пішли в радянську армію і в далеко різні команди. Син станичного – в елітні, ракетні війська, а син каторжника попав у команду, що напружлялася на охорону тюрем і таборів... Син станичного разом із ракетами опиниться на Кубі за відомих подій... Повернеться, одружиться на доньці сільської активістки, що колись виїздила на роботи в Баку, а потім була покарана бандерівськими шомполами за російську мову. І та донька стане за незалежності України активісткою у громаді московського патріархату в поділеному конфесіями селі. Подейкують, що і вона донька одного із повстанців, що перебували в селі. Голосно про це не говорить, бо чоловік в неї який не був, але був. Чоловік же цієї, молодої,

за її активності стане ніяким (моя хата скраю), а вже з виходом на пенсію отримає доплату до неї за участь у радянських військах, що перебували на чужих територіях...

Його троєрідний брат, відкалатавши при карних таборах службу, прийде, одружиться на доньці такого ж репресованого, як його батько, буде працювати на цукровому заводі електриком і заочно навчатися в педінституті. За відомих подій стане головою Руху в колишньому райцентрі...

Проблиснуло було раз про такі у роду видозміни в суперечці на одному весіллі, де молодший брат «кубинця» вигукнув: мого батька вбили бандерівці. Виявилося, що справді діти не знали, а пізніше, мабуть, не хотіли знати правди...

Ще на початках, коли котилася назад війна, вбитих повстанців гарнізонці не забирали садовити під НКВД, а потім викидати на окописька. Залишали там, де вбили і хто вони – особливо не цікавилися. Через те люди хоронили своїх на цвинтарях відкрито, як і всіх померлих. Помалу стихала гострота болю, призабувалося через усе нові жертви та втрати. Але коли опанували ситуацію в районі каральні служби, почали освіжати багатьма призабуте і виходити на родини полеглих. Їх чекав Сибір.

Мати двох малюків, ховаючись від виселення, відносила їх до батьків, а сама пересиджувала в далеких родичів у сусідніх селах. І трапилися два випадки. Повернувся її рідний брат із Росії, із Сухобезводного, де працював на військовому заводі. Опинився там, бо західноукраїнців зняли із фронтів і відправили у глибокий тил. Там вони перебували на правах напівзеків... І повернувся з Німеччини хлопець, що був вивезений за окупації на роботи до Рейху. Бідна сім'я ледве виживала, в нестатках дотягувала до нового врожаю, що не таким він був дорідним на убогій ниві. І долю хлопця та молодої вдови вирішили і її, і його батьки: бідного влаштувати на багатшому обійсті, а вдову захвати за інше прізвище. І не зважаючи на те, що не все ладилося в новій сім'ї, з якої молодий втікав декілька разів, батьки приводили знову на господарство... Так поволі і прижилися. А той, що повернувся з Росії, на правах військовослужилого знайшов дорогу до районної влади. В районі,

що вважався бандерівським, таких демобілізованих було не густо, то він для районних служб завважився своїм. Мабуть, через те вже і не зачепили дружини станичного та і родини на одному дворі. А щоб і на дітей не падала пляма, мати їм все казала, що батька вбили бандерівці, викликаючи сум'яття в душах дітей і недоброзичливе ставлення до батькових побратимів. Стали жити легендою, яка перетворилася на віру і перекочувала в біографії та документи.

Історія цим не закінчилася. І вже син таких батьків, сповідуючи сімейну спадкоємність, її погляди і настрої, виросте радянською людиною. Після навчання доросте до голови колгоспу а за президентства зека – до одного із керівників районної адміністрації тож і відповідно, противника Майдану... Так відбувалося і відбувається переродження роду.

ХЛОПЕЦЬ З ПОЛІССЯ

Отака історія... За горбачовської перебудови колишній політв'язень, а перед тим повстанець, Юхим Удодік, звернувся до мене після багатьох візитів у районну та обласні газети зі своїми повстанськими і каторжанськими спогадами. Компартійно заангажовані і перестрахані журналісти за такий матеріал не взялися. Я опрацював і видрукував нарис «Хлопець із Волині...» (так його називали повстанці в Галичині). Нарис був надрукований. Надрукували і в Тернопільській «Свободі». Відгукнулися побратими «хлопця із Волині». І одного разу, коли я приїхав у своє село (Тернопільщина), чую по обласному радіо розмову ветеранів УПА. Зустрілися колишні повстанці. І між ними – Юхим Удодік...

А оце на двадцять третьому році Незалежності із обласної організації Спілки письменників, де біля сорока, чи й більше, членів, мені передають великий опус писаний також колишнім політв'язнем. Це ж яка можливість молодим літераторам погостри перо, вникнути у невідомий для них матеріал, може й збагатитися... Я багато писав про повстанський Дермань, про його трагедії. І коли до мене ще раз звернулися люди з Дерманя, я від-

мовився брати дані. Не можна було більше жити тими жахами... А це знову звернення саме до мене.

Взяв я той об'ємистий рукопис, почав переглядати. Все те писане малорозбірливим почерком і суцільно – без абзаців і закінчень рядків. Розмови, діалоги не виділені. Читати все те – мука. І я відклав той опус. Але доля людини подібна до того, що пережили мої рідні, близькі і далекі родичі, заставила мене повернутися і читати. Томилися очі до тиску в голові, адже не тільки треба було читати, а й розбирати писане. Спливав час. Через місяць, а той більше все оте було подолано. І постало з нього ще одне мученицьке життя.

Полісся. Костопільський район, село Печалівка, яке ідіоти переназвали «Мирним» (як моє Голибиси «Мировим»). Невинного хлопчину зробили бандерівцем, дали 15 років концтаборів і вислали загинути. З цього ж району із села Жильжа і Юхим Удодік, повстанець із фахом радиста. Отакі дві долі двох земляків з одного району трапили до мене.

Коли оце пишу, Дмитрука Івана вже, мабуть, нема. Бо як прочитав – набрав мобільний, що вказаний на зшиткові. Відповіла дівчина (опікувалась ним, видно). Подякувала і повіла, що він вже попрощався з нею... Попросив незнайомку передати чоловікові, що напишу про нього, виберу цікаві деталі з того масиву. В людини – чотири класи. Якби йому належну освіту – заткнув би за пояс всяких писак.

* * *

1944 рік. Березень місяць. Село Печалівка. За день, ніч і день село пізнало німців, «червону партизанку» і червону армію. Вночі налетіла партизанка із криками «ура», «за Сталіна». По хатах спали розквартировані під вечір німці, але оговтались і село встелили трупами зальотників із лісу. З трупами і нічними подіями розбирався «особый отдел», що йшов слідом за армією. З цього і почалася історія 15-річного хлопця, якого (щоб не захворів тифом, що поклав не одного в селі) батьки відправили на хутір до рідної тітки. Але і там не захорався від тифу і червонопагонників, що шастали по району.

Був Великдень. На хутір забрели гарнізонці. «Хазяйка, севодня пасха... Можна у тебя яичек?» Набрали яєць. Побачили юнака. «А это кто?.. Почему не в армии? Ану давай с нами... «Та він хворий на тиф» – запротестувала жінка. «Ничего, там разберутся» і забрали хворого хлопця. Він ледве ішов, був ослаблений. Декілька разів сідав на колію, вздовж якої йшли гуртом. Солдати вже були незадоволені і шпетили того, що настояв забрати хворого. «Выслужиться захотел. Бери, неси его». Допленталися до Костополя і здали «злочинця» у відділ КПЗ. Там Дмитрук Іван декілька разів непритомнів, то ж під конвоєм завели юнака до лічниці. Температуру понад 40 градусів збивали аспірином – ото і все лікування. Весь час горів і голодний схуд до невпізнання. Через два тижні знову під конвоєм ледве доплентався до камери. А звідти – на допит. Слідчий байдуже дивився на нього і почав вимагати, щоб він признався, які зробив злочини проти радянської влади.

Хлопець заперечував, все повторював, що ніякої вини за ним нема. На що слідчий відверто сказав: «Когда я тебя отпускаю, то ничего не буду иметь с этого. А если заведу дело, мне за это будет тысяча рублей. Ну, говори, помогал бандеровцам?.. Или сам бегал с ними? Так и запишем. Задержан за связь с бандитами». І наступне хлопець заперечення підвело слідчого із-за стола і він навідмаш вдарив Дмитрука по обличчю. «Будешь отнекиваться, вызову специалиста, изрешетит спину, отобьет печенку. Кровью харкать будешь... И калеккой подохнешь как собака».

Потім була тюрма. До верхнього поверху дійти не зміг, знепритомнів. Дотягував конвойний. Перед тим він питав: чого не ідеш рівно, а заносить вбоки. Там довелося побачити як кожної ночі подекілька разів підїздив чорний ворон і відвозив кудись арештантів. Потім казали, що камери на першому поверсі порожні. Куди їх відвозили можна було догадатися.

Потім був етап. Перед тим мили в бані, дезінфікували. І коли важили, стали дивуватися «ти чого такий доходягя – 34 кілограми. В мого діда були індики. Той індик, якого відгодовував, мав 36 кг. В поїзді, у товарному вагоні знову знепритомнів. Покликали лікарку. Подивилась і сказала перевести в санітарний вагон. Там

для хворих розносив їжу, що роздавав санітар. А потім мив залісні миски. Дорога була довга. На одній станції, коли поїзд стояв, проїздив ешелон із солдатами на Японію. Один побачив бідолах і сказав «Ми воюємо, а наших братів – на каторгу».

Почули, від конвоїрів, що дорога їх – у Тайшетлаг. За дорогу молодий в'язень у санітарному вагоні ожив і почув себе в тілі. І ось нарешті – Іркутська область, станція Тайшет. Повідкривали вагони і наказали висаджуватися. Збили в колону і повели до табору. Табір, на диво, був порожній. Буяла трава, тільки були прокошені стежки до службових приміщень. Вже в бані чоловік з обслуги розповів, що тут були тисячі людей. Але коли німці підійшли під Москву, Жуков розіслав по сибірських таборах емісарів, які казали зекам, що вину свою можуть змити кров'ю і що родіна, мати-Росія простить гріхи. Звідусюд сюди прибували тисячами. Тут їх грузили у вагони і везли, везли. «Щоб ви знали, вони не допустили німця до Москви, вони билися на смерть». Потім той чоловік дав пораду як себе вести: «Вода тут підшкурна, та що стікає зі снігу в долину, її сирої пити не можна. Не ходити на смітник біля кухні і не збирати риб'ячих голів. Після них, солоних, хочеться пити. Нап'єтеся, і то вже ваше горе. Завтра понос із кров'ю, а там і смерть від дизентерії. Тут скрізь табори безлюдні, видно, вас чекають. У сороковому році привезли на цю станцію 50 тисяч ваших панів, поляків і вони розпочали залізнодорожну колію від Тайшета у напрямок Абакана. Побудували 48 кілометрів, завтра вас по ній будуть везти. А коли б ви йшли пішки і порахували скільки там шпал, ото під кожною шпалою лежить ваш пан поляк. Тут вони всі у тайшетській землі лежать». «Варитимуть відвар хвойних гілок, він гіркий, але пийте, то ваше здоров'я. Не їжте трави, а тільки те, що дають. Будете худі, хилитиме вітер, але не помрете».

Заставили нашого героя до кухні воду возити двома бочками. Вважай повезло, зайвий черпак юшки спожити. Їде раз, дивиться: тягнуть чорні воли віз, а на ньому велика скриня. Що ж то вони везуть? – подумалося. Аж під'їжджають до дверей стаціонара медчастини і виносять хлопців померлих, і вони їх у ту скриню складають. Аж 12 мертвеців... І почалося. Мерли від дизентерії. За ніч

30-40 чоловік помирало. Із двох тисяч, що привезли, загинуло 900. Процедура відбувалася таким чином: кожного трупа вахтер бив ще молотком по голові, щоб гарантовано було, що не втече.

Одного разу везе воду, дивиться – на пеньку стоїть голий чоловік, руки до гілляки сусіднього дерева прив'язані, а його тіло вкрили комарі і мошка і воно не біле, а сіре. За що ж то нашого брата так покарали? А завинив чоловік мовою перед начальником. Той чоловік білорус. Казав, що ми усі із західних країв, там клімат інший, тут цинга поширена, нема тих продуктів що в нас. Чого ви нас 2 тисячі пригнали у цю тайгу? Дома ми користь давали б, якусь продукцію випускали. А так наших братів половину чорні воли вивезли, а ще за два місяці то певно усі віддамо життя. І тоді на воротах напишете: «Смертна зона».

Потім долав Дмитрук Іван із братами, як називає зеків, довгу дорогу. І знову – порожній табір (ще не йшли ешелони з масово арештованими в Україні). Лісопвал у тайзі. А далі – Джекказган, де начальник табору, казах, при нагоді розповів як у 32-му році навезли із Караганди шпани одягнутої у військове із довгими рушницями, берданками. Як почали грабувати казахів, спершу забирали цінні речі, килими, а потім овець, кіз, верблюдів... Залишали десяток овець, пару кіз, одного верблюда. Решту націоналізували... Далі забирали зерно. Так приходила радянська влада до Казахстану. Багатші верстви почали покидати свої поселення і переходити кордони до Ірану, Пакистану, Афганістану. Коли не стало багатшого населення, почали грабувати бідноту. Так все зникало, що мали люди для виживання і розпочалася голодна смерть. Померло понад два мільйони...

В Джекказгані після десяти років каторги викликали на комісію, що приїхала з Москви. Вів охоронець, тримаючи напереваги автомат ППШ. В приміщенні полковник знайшов папку зі справою кари і почав читати: «... зрадив Советскую родину, в банді УПА працював зв'язківцем і за вороже відношення до радянської влади був засуджений військовим трибуналом, позбавлений двадцяти років свободи і п'яти років позбавлення права голосу». Рішення комісії: відсьогодні являєшся вільним громадянином. Вже назад

охоронець тримав автомат на плечі, почав розпитувати звідки родом, чи дівчину там маєш, може листи тобі писала, чи ти їй писав... Отакі відбулися різкі зміни. Далі – поїзд до Москви, а там і до Моквина, що недалеко від рідної Печалівки.

В Моквині, на станції зустрівся кульгавий чоловік, що опирався на палицю. Розговорилися. Розповів звідки їде і що десять років тут не був. Зайшла мова про трибунал. А яким же був трибунал у тому 1945-му році? В тюрмі завели у судову кімнату. За столом три чоловіки у цивільному і у військовій формі капітан. За другим столом жінка у формі лейтенанта. Капітан розкрив папку і почав читати «... зрадив свою радянську батьківщину, працював у банді УПА зв'язковим і за те військовий трибунал виносить йому саму страшну кару – розстріл». І всі очі дивляться яка буде реакція, що підсудний робитиме. А реакції ніякої, тільки мовчазна внутрішня молитва. І є ще Господь Бог на світі.

А капітан каже: подивіться на нього, певно йому жити хочеться, але він радянського суду не просить, щоб його помилували. Але радянський суд суворий і він же м'який. Якби попросився, ми б його звільнили, послали у військове училище... Був би з нього радянський офіцер. А наш герой каже: «Я не родився бути військовим». Всі встали і пішли у другу кімнату на нараду. Через кілька хвилин повернулися і стоячи за столом стали зачитувати вирок, а суддя ще сказав: «ми провели нараду і вирішили тебе не стріляти, а тою кулею, що мали витратити на тебе, уб'ють якогось японця...»

Дорога від Моквина до Печалівки тягнеться поміж селами, а Дмитрук Іван вийшов на стежку і ноги не чули землі, летів як на крилах. Невдовзі переходив поза городами ближнього села і зустрівся з одною жінкою. Виявилось, що вона родичка. Запросила до хати, де зустрівся з чоловіком. Відбулася перша гостина. Коли йшов, очі радували сади, фруктові дерева, біленькі хати, все те, чого не бачив десять років. Все таке близьке, рідне. Радості не було меж. Так і виринула за деревами Печалівка. Почалася першими господарствами, всі такі як були, знав кожного їх господаря. Хто був на дворі – вітався. І ось рідний двір. А в ньому свої, рідні. Обійми з батьком, з дідом Микитою. А тут і дядьки почали підходити.

В стислості розповів про десятирічне життя. Тоді дядьки розповіли про своє життя, а воно було нерадісним... Вийшла із хати братова і запросила до хати полуднувати... Розпочалося життя в селі, все ще було незвичним, але і впізнаваним. Зустрічі з односельцями і розмови, розмови, розмови. Кожна ніч проминала спокійно і при Божій благодаті.

Так тривало довгенько, поки не прийшла до хати дівчина, чергова із сільради. «З безхмарним ранком та смачним сніданком» – привіталася. Передала, що кличуть до сільської ради.

А там голова і з району чоловік. Почалася розмова. Голова натякнув, що вже і пора женитися, а для того і гроші потрібні. То ж є можливість поїхати заробити. А цьому товаришеві і потрібно направити 50 чоловік у Вологодську область, щоб там різати ліс. А той з району каже: «місячна оплата не менше двох з половиною тисяч і на станцію Моквин привезуть вагон деревини. Можна буде будуватися». А Іван каже: «добра робота і гарні гроші, але я дві неділі у своєму селі, а ви знов хочете мене позбутися. А чому б вам не поїхати на великі гроші, а я на ваші шістсот рублів сяду». «Тобі не довірять, бо ти поклав на себе пляму зрадника». «То що, заносити тебе до списку? А як ні – то будеш довго мене пам'ятати». «А ви мене не лякайте. Я знаю ту роботу і ті великі заробітки». А голова кулаком об стіл і кричить... Іван і вийшов.

А через деякий час до хати знову прийшла та дівчина, вже віталася, а каже: «Я, Іване, прийшла по твою нещасну душу. Голова послав, щоб сказати, що тебе запрошує начальник КГБ полковник Беспалов. І так наш герой вирушив до Костополя. В довгій міліцейській будівлі знайшов кабінет у далекому кутку. На дверях написано: «Я завжди заінтересован теми громадянами, що мене посещают». Постукав. Почувся голос «да, можете заходити». На вітання не відповів – щось писав на бланку. Закінчив писання, поставив ручку у чорнильницю і сказав: «Здравствуйте. По какому делу вы меня посетили?» А коли взяв: «То рассказывай как проходила твоя жизнь тех десять лет». Полковник слухав, не перебивав. «Ты Дмитрук очень много рассказал интересного. А уже устроился на работу? Нет? От харашо, тогда ты с нами поработаешь». А Іван каже: «Я вже десять років на вас пропрацював». «Вижу, ты меня

не понял. Это значит с органами КГБ. У вас в Печаловке еще много остались тех отщепенцев. Только и выжидают своего времени, чтобы делать то, что делали в сороковых-пятидесятых годах». «Товаришу полковнику, їх вже в живих давно нема. А коли ви знаєте таких людей, то чому за десять років їх не підібрали?» «Прошло уже это время, когда мы как хотели, так гуляли. Теперь требуется только очная ставка. Поработаешь и у долгу у меня не станешь. Каждый месяц в твой дом почтальон принесет две посылочки и будет у них то, что ты закажешь. То что, поработаешь?»

«А знаете, полковнику, що вистачить мені на усе життя того, що отримав від вас у 44-му році. Я хочу жити вільно, завести сім'ю і не хочу вмішуватися у ніякі справи». «То иди к е-аной матери, бандюго!»

Вже на дворі думав Іван, що цей кагебістський спрут не дасть жити спокійно, а заглиблюватиме свої щупальця в тіло і мучитиме нещасну душу.

І це тривало цілих 35 років. І не вірилося що понад двадцять років житиме у вільній Україні, за яку страждав безневинно.

ДІТИ ДАЖБОГА

*«В Галичину, чи може в Галілею
Нам всеодно, земним, куди прийти».
Ісус Дажбожич, «Такий день»*

Предки наші були дуже мудрі. Природним розумом вони осягли Бога. (2001) І осягли його через сонце. Коли Бог творив світ, своїм прообразом Він зробив світило. Його світло і тепло передавало сутність Творця. Сонце – то все. Найвищий геній творчості. Все живе, що нас оточує, сповнене його живодайною енергією, світлом і теплом. Через те все так горнеться до нього, як до Бога.

Підтвердженням значимості Божої присутності у наших предків є те, що навіть символ життя – ріку вони назвали Богом (Буг). І тільки інші явища (дощ, вітер) лише допоміжні. Як і

далекі планети, холодні супутники, що світяться – теж світяться від Божого прообразу, що так зачаровує у темні ночі прекрасним зоряним небом.

А щоб прийти до Ісуса, зрозуміти його появу, предки наші вже були готові своїми сприйняттями. Через те так природно, з любов'ю вони сприйняли образ Божий із людським обличчям. Тому так легко ми можемо назвати: Ісус Дажбожич. Адже це сутності не міняє. Від Бога – через Дажбога – до сина Божого. І тут постає питання – чому треба було прийти Ісусові, людині обдарованій надзвичайними можливостями? Згадайте Вольфа Месінга. Хто він у порівнянні із Христом?.. Але через нього, через деякі його можливості обдарування, нам відкривається вища сутність і її присутність. А прихід Ісуса був призначений його реформаторською роллю. Які етапи переживало людство, коли заходило у тупі кути?.. Від споживання, яке давала Природа (цей дар Божий), людина мусіла переходити до творчої діяльності, до свого розвитку. На обрії невиразної тої історії з'являється Адам, щоб винайти лук і колесо. Відтоді розвиток покотився легше і далеко. Людина своєю інтуїцією Творця відчувала і діяла згідно природжених властивостей і родових спонукань творити свій своєрідний етнос. І вищу силу для себе, вірніше вищі сили творили собі по-різному. Через те і боги були різними. І щоб їх задобрювати, вважалося, що треба приносити жертви. Навіть доходило, що ними ставали найкращі. Тоді і приходять Авраам, щоб замінити людські жертви. Але розвиток інстинктів із розвитком загальним, стали безконечними кровопролиттями, а в духовному вимірі – розбещенням, розпусотою, різними вакханаліями. І тоді приходять Великий Мораліст, щоб розкривати протилежний зміст життя...

Такий зміст життя і обрали наші предки. Колись мені писалося:

Живе Божий народ, що пригорнувся до Бога,
Через що так антихристи
збиткувалися люто над ним.
Та сільська золота Україна – чисті білі хати
і мальовані храми на найвищих місцях...

Наче Божа дитина народилась десь тут –
у степах, на Поділлі чи в синіх Карпатах...
Так прийняв цю історію гарну у серце
трипільський народ-селянин.

Це наш миролюбивий народ. Через те так збиткувалися над ним і досі збиткуються виродки Антихриста (останні кримські і донбаські події). А так звані підмосковські «святі отці» свідомо тримають малоосвічену паству у смисловому затемненні, зневажаючи рідну мову, історію із її витокami та іменами. Явний обскурантизм. Як було і протягом віків.

Півтисячі років тому
Коперник заглянув у небо,
Злякавши благочестивих,
Що віра їх похитнеться.
Зневажив його і Лютер
(Цей протестант сам у суті!),
І сплять Джордано Бруно
(Просвітленого монаха).
І ще через сотню років
Судитимуть Галілео...
Продертись було як – хащами
Канонів і мракобісся? –
До істини, що в зеніті
Палала яскравим Сонцем...
Це ж тільки 400 років
Як вийшов світ на дорогу
Простелену, наче місячну –
Просвітленим тихим плесом,
Як вийшли ми на дорогу
До світла і розуміння,
Ще й вирвалися у Космос
З об'ємів землі, як матері

... Як важко доходити істині
У хащах нерозуміння –
Дітей твоїх, Україно,
Дітей твоїх нерозумних –
До мудрості наших предків,
Що славили Сонце-Бога.

ДОРОГА ДО СТРАШНОГО СУДУ

Василь Басараба відомий для широкого загалу як журналіст, літератор. Але Василь Басараба – поет. Не журналіст, який пише вірші, а саме поет.

Якщо й автор нечисленних збірок (через важливість слова), зате поет зрідні Миколі Тимчакові, який однією «Співаницею» заявив, що він талановитий поет. Талановита людина, вона у всьому талановита (як той самий Тимчак). Нариси Василя Басараби, його симпатичний гумор відомі читачеві давно. Але в тихій творчій атмосфері без зайвих, навіть приятельських рекламацій він явив несподівано (навіть для нас, близьких) ще одну творчу перемогу.

Спокійний, часто мовчазний, Василь Басараба, раптом, заговорив солідним романом. Серед тисяч опусів, що плывуть до «Коронації слова», роман «Страшний Суд» отримав четверте призове місце. І саме тому харківське видавництво «Клуб сімейного дозвілля» взялося видати його, уявіть собі, не тільки безкоштовно (кому не остогидло принизливо просити гроші на видання?), але ще й із виплатою гонорару. Вже тільки це каже про вартість твору прозаїка, ранг якого зразу піднявся вище від багатьох презентувальників, котрих захвалюють сумнівні поціновувачі.

Мене колись запитали, чому, критикуючи інших, я ніколи не сказав критичного слова про Василя Басарабу. Я відповів словами Пушкіна. Коли його запитали, чому він, критикуючи всіх, ніколи не критикує Дельвіга, він відповів: «Поэтов много, а друг один». Не знаю, чи Василь Басараба вважає мене другом, але коли я вперше

завітав до Рівного в 1973 році і при першій зустрічі побачив на його книжковій полиці портрет Василя Симоненка, то був паролем на творчу дружбу.

До виходу книги у світ уривок із роману вдалося прочитати в рівненській газеті «Сім днів». Вже стільки висвітлювана тема голодомору (від Самчукової «Марії» до «Жовтого князя» Барки)... А ще скільки всіляких записів людських спогадів. І це насторожило. Що скаже в цій темі Василь? Чи не стане його роман тим чтивою, яке відбирає і продукує та ж «Коронація слова»? І ще: книжка виходить (вже і вийшла) в тривожний і гарячий час. Роман, що має назву «Майдан», так само пише (і вже написала) Україна. Які особистості, які характери. Живі герої! Роман читає на рідних мовах весь світ. Які долі: від харизматичної Юлі – до нових лідерів та майже гоголівських персонажів, яких вирядив до Києва Донбас.

І Майдан – із багатьма жертвами і кров'ю, що пролилася за Україну, – такий народний твір. Як помаліли оті всі захвалювальні творива, як вони здрібніли перед таким могутнім твором! Небезпека знецінитися стала перед творами-полотнами, що їх затьмарює історична епопея, яку витворило життя. Постають інші цінності, які досі ігнорувалися так званою псевдоелітою. Українська література, де нема українського болю, – нонсенс.

Пригадаймо прозріно-пророче Ліни Костенко:

*Злазьте, герої до першої скрути,
І киньте свої міщанські тари-бари.
На барикадах мають право бути
Повстанці, вороги і санітари.*

В отакий небезпечний час і вийшов роман Василя Басараби «Страшний Суд». І почав я читати його з уже згаданою настороженістю... Початок – як і у всіх. Так собі. Зачаток народжуваного кохання. Необов'язкові фрази. Мовний ширвжиток Богдана і Олі. Невиразні постаті обох героїв, що будуть усе далі й далі розвиватись і обтяжувати канву твору. Навіть у першому змалюванні передано кути меду: «... вона дивилася приязно і турботливо своїми великими і блакитними очима. Своїми сяйливими, неповторними дивовижними очима... Сяйнула своєю незбагненною усміш-

кою»... Віднесемо це також до недогляду редактора. І тут же одним мазком вихоплений епізод, який задасть тональність творові для його основного ядра. «Назустріч кинулося щось велике, кудлате, чорне із квадратною головою... Собака летів... готовий стрибнути. Пружно відбившись від землі грубезними лапами, злетів угору. Але раптово гепнув додола, наче важкий мішок. Масивний ланцюг, припнутий кільцем до сталевого дроту, спружинив і відкинув його назад».

Читати об'ємисті книги в наш перенасичений інформаційний час і витратити свій, дорогоцінний – велика розкіш. Читати ж «Страшний Суд» треба. Особливо він має працювати на сході і півдні України. Бо тут зачеплені головні й болючі теми. Мало сказати «зачеплені» – подані в художньому вирішенні. Є в Україні три періоди – три трагедії народу, про які було заборонено говорити, і не тільки замовчувано, але й карано за правдиву розповідь. За правду.

Боротьба українського народу при УНР і повстанчі рухи в той період. Голодомор і розстріляне відродження. Повстання на заході України та УПА.

У романі «Страшний Суд» – два періоди: голод 33-го і трагедії сорокових на заході України. Я читав про голод і дивувався: як так можна було написати? Так широко виписана панорама, такі деталі і стільки сторінок! Це під силу тільки потужному таланту. Можна багато цитувати... Але це треба все читати, не відриватися, співпереживати і дивуватись умінню автора.

Хочеться показати одну деталь. Коли везуть вирятувати декількох дітей в інтернат і коли позаду залишається вимираюче село, а при дорозі – вітряк. «Вітряк стояв мертвою пусткою, чорний, обчухраний вітрами, битий дощами, осмалений сонцем. Крила незрушно звисали донизу. Як у підбитого великого птаха, якому вже несила злетіти». І після цього абзацу йдуть спогади про тепле борошно, великодні паски, Різдво і багатий вечір (12 страв), рідно за святковим столом...

Якими чорними постатями виходять із голодного села Савка, Гриша-вчитель, оті мурзенки, кузенні, «активісти» зі шпичками, мі-

ліціонер із чорною кобурою, рудий Берко... І бідні безсилі, як тіні, постаті вмираючих.

Переходимо далі до ще одного трагічного періоду під заголовком «Тумани плачуть росами». Оповіді про повстанців плывуть, як широка ріка – вільно, навіть спокійно, а так беруть за душу. Які симпатичні Роман, Льоник, Оріся. А милий і мудрий наскрізний образ Івана Йосиповича. Тип одноногого візника – «холера його бери», та й Олег із його розповідями... Вихоплений із життя образ Жорика, що йому дротами зв'язували розламану щелепу... І згряя чужинців: Матюшкін, Агапов, Марасанов, міліціонер Асмолов та місцевий холуй Гунько. Пронизує весь роман теж наскрізний образ – через трагедію голоду 33-го року і кризь винищення патріотів 40-вих – бідового хлопчини Паші, що став вовкулакою Моїсеєнковим.

Ще хочеться сказати про ліричні відступи. Осокор з омелою несуть у собі глибокий підтекст. Скільки омели на дереві, що зветься Україною! Багато лірики в розмовах Богдана з Олею. Автор передав їм свої візії, згадані рядки видатних поетів, бо й сам поет. А вслухайтесь, як співає веселий барабанщик, перелицьовуючи пісню:

*І карії очі, і рученьки білі
Вже більше не сняться мені.*

Отак народом з гумором правиться оте «ночами насняться»...

І ще: при читанні твору – над не одною проникливою сторінкою набігає сльоза. А «Стой! Кто идет?» із генеральською кокардою, оркестр у нічному лісі й момент побивання Жориком звірюки Барса дошкою – не в одного викличе якщо не регіт, то приємне задоволення від сміху. А ще картина вовтузіння з портретом Сталіна на столі...

Писати в такому діапазоні – це говорить багато про автора...

Розділ III.

З РІЗНОГО

СХОДЖЕННЯ НА ГОРБ І СПОГАДИ НА НЬОМУ
(По дорозі за грибами)

Отут по виковзаній мураві
(З горба стрімкого ковзанка блищала)
Ми на сніпках, немов із неба, мчали,
Як з клунь, що конфісковані Москві,
Сніпки обдерті ковзанами стали.
І стільки радості, захоплення було,
І що було нам до чужого горя? –
Ми саме підіймались на крило
І наше сонце підіймалось д'горі.
... Для більшості те сонце вже зайшло –
Нема тих однокласників і друзів.
І тільки щем від того що було,
Тримає моє серце у напрузі.

* * *

Скриплять ворота, хвіртка скрипить,
Скриплять старі до старого саду,
В трухлявих дуплах життя ще кипить
Шпаків, що тішать нас голосами.

Тут ще від прадіда, від дідів
Сонячний дух запашного плоду,
Стільки для серця теплих слідів
В репанокорі вкарбовано родом.

Скриплять ворота, хвіртка скрипить,
Скриплять старі до старого саду.
Радості й смутку явлена мить,
Мить і... життя, що лишилось позаду.

* * *

Стару мелодію вітер
видобуває в електродротах,
наче старий запорозький кобзар
з-поміж струн.

З ЕТЮДІВ СТАРОГО САДУ

Стелить яблуня пелюстям
Біло-біло:
Зацвіла на диво густо
Постаріла.

Чи то перед кончиною
Свого віку?
Розцвіла, як дівчиною –
Й ця каліка,

Що сидить під яблунею
Біла-біла...
Виростали разом з нею
І старіли.
Як фата – із пелюсток ця –
Підвінцева,
Світла радість їх під сто ця
Прикінцева.

* * *

Нашорошений сад –
Від серпневої спеки такий,
Як прищепки, у ряд –
На електродротах ластівки.

Вереснева пора,
Перев'яле усе без дощів,
Важко і тракторам,
І на душах тягар в орачів.

Мов присохлі – плоди
Виснуть, як не осипались ще
І шукає води
Звірина. І все марить дощем.

ПЕРЕДСВІТ

Просвітлів небокрай –
Бліднуть зорі чарівні,
Переповнений край
Кукуріканням півнів.

І така благодать
Ллється з чистого неба,
Ще мороки всі сплять
І пригаслі потреби.

Вітер в кронах ще спить
І ніде не шелесне.
Мить... Ще мить – прошумить
У верхах піднебесних.

Прокидається світ
Під пробуджений вітер.
І палаючий Схід...
І світ радостей, бід,
Доль ще необігрітих.

* * *

Моя творчість (32 видання) – постійний спротив системі. Коли у більшості пливли за течією (В. Грабоус: «Ми так не думали»), за епіграф до творчості можна поставити Франкові слова:

«Проти рожна перти,
Проти хвиль плисти
Поможи до смерти
Хрест важий нести.

ПРИМІТКА:

«Про кого це?» (В. П.) – Василь Пачовський